

***Навчально-методичні
матеріали***

Книш Віталій Васильович

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

***методичні вказівки для підготовки до
семінарських занять
студентів денної форми навчання***

Івано-Франківськ, 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

Навчально-науковий Юридичний інститут

Кафедра теорії та історії держави і права

КНИШ ВІТАЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

(методичні вказівки для підготовки до семінарських занять
студентів денної форми навчання)
Освітньо-професійна програма «Міжнародне та європейське право»

Івано-Франківськ, 2022

УДК 34 [4:341.215.2]
ББК 67.51

Кн 53

Кн 53 Книш В.В. Теорія держави і права: *методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів денної форми навчання за освітньо-професійною програмою «Міжнародне та європейське право»* [текст]. Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, 2022. 46 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника і призначений для проведення семінарських занять з курсу «Теорія держави і права».

В даних методичних вказівках прописані рекомендації для підготовки кожної з тем спецкурсу, література та нормативно-правові акти, завдання до семінарських занять, завдання, перелік контрольних запитань та інші наукові джерела, що сприятиме поглибленому вивченню та засвоєнню відповідних тем.

Методичні вказівки з дисципліни «Теорія держави і права» призначені для студентів, які її вивчають, магістрів, аспірантів та викладачів ВНЗ.

©Книш В. В., 2022 рік

© Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника, 2022

Зміст

Вступ	5
Плани семінарських і практичних занять з навчальної дисципліни «Теорія держави і права»	8
Перелік джерел, рекомендованих для опрацювання тем курсу	35

Вступ

Метою навчальної дисципліни «Теорія держави і права» є оволодіння системою сучасних теоретичних знань про загальні закономірності виникнення, функціонування та розвитку держави і права (державно-правової дійсності), найбільш загальні генетичні, атрибутивні, структурно-субстанційні та функціональні властивості державно-правових явищ.

Основними цілями вивчення дисципліни «Теорія держави і права» є набуття студентами знань та розуміння змісту державно-правових явищ, формування умінь та навичок аналізувати систему права та систему законодавства. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні оволодіти наступними компетентностями:

Загальні компетентності:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку,

верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Фахові компетентності:

Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

Знання і розуміння ретроспективи формування вітчизняних, європейських та міжнародних державно-правових інститутів.

Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності в Україні та світі, розуміння їх правової природи.

Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти, які мають загальнодержавне чи міжнародне значення.

Здатність аналізувати глобальні, міждержавні, державні, регіональні та локальні правові проблеми, формувати та обґрунтовувати з цього приводу правові позиції.

Прогнозовані результати навчання

У процесі вивчення планується досягти наступних результатів:

Здійснювати аналіз суспільних процесів в контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології та бази даних.

Демонструвати необхідні знання і розуміння сутності та змісту державно-правових явищ.

**Плани семінарських і практичних занять
з навчальної дисципліни
«Теорія держави і права»**

I семестр

**Тема 1. Теорія держави і права як наука
та навчальна дисципліна (2 год.)**

Ключові слова: суспільствознавчі науки, юриспруденція (юридична наука), теорія держави і права (загальна теорія права та держави), виникнення теорії держави і права, предмет теорії держави і права, структура теорії держави і права, функції теорії держави і права, методологія юридичної науки, методологія теорії держави і права, методи наукового дослідження.

Питання для обговорення:

1. Юридична наука: поняття, об'єкт, предмет, функції.
2. Система (структура) юридичної науки. Загальна характеристика окремих груп наук в системі юриспруденції.
3. Теорія держави і права як суспільна наука. Поняття, предмет і структура теорії держави і права. Характерні риси теорії держави і права.
4. Виникнення теорії держави і права та історичні етапи її розвитку.

5. Функції теорії держави і права.

6. Поняття методології та методу теорії держави і права. Методи дослідження державно-правових явищ. Класифікація методів пізнання державно-правової дійсності.

7. Взаємозв'язок і взаємодія теорії держави і права з іншими суспільними науками. Місце теорії держави і права в системі юридичної науки.

8. Теорія держави і права як навчальна дисципліна. Співвідношення теорії держави і права як науки і як навчальної дисципліни.

Тема 2. Походження держави (2 год.)

Ключові слова: виникнення держави, причини виникнення держави, умови виникнення держави, теорії (концепції) виникнення держави, патріархальна теорія виникнення держави, теологічна теорія виникнення держави, договірна теорія виникнення держави, психологічна теорія виникнення держави, теорія насильства, соціально-економічна теорія виникнення держави.

Питання для обговорення:

1. Загальні закономірності виникнення держави. Основні причини та умови виникнення держави.

2. Особливості походження держави в різних країнах світу. Європейський шлях походження держави. Азіатський шлях походження держави.

3. Загальна характеристика теорій (концепцій) виникнення держави.

4. Патріархальна теорія виникнення держави.

5. Теологічна теорія виникнення держави.

6. Договірна теорія виникнення держави.

7. Психологічна теорія виникнення держави.

8. Теорія насильства.

9. Соціально-економічна (історико-матеріалістична) теорія виникнення держави.

10. Особливості виникнення держав в сучасну епоху. Фактори, що впливають на виникнення сучасних держав.

Тема 3. Поняття та сутність держави (2 год.)

Ключові слова: генезис держави, генезис поняття «держава», держава, політична (державна) влада, ознаки держави, державний суверенітет, народний суверенітет, національний суверенітет, соціальна сутність держави, соціальне призначення держави.

Питання для обговорення:

1. Історична еволюція поняття держави. Основні підходи до розуміння держави: історичний ракурс. Сучасне визначення поняття держави.

2. Ознаки, що відрізняють державу від інших аналогічних явищ.

3. Політична (державна) влада. Поняття публічної політичної влади. Специфічні риси державної влади. Легітимність і легальність державної влади.

4. Поняття та ознаки держави. Суверенітет держави як її центральна ознака. Поняття, ознаки, структура та види державного суверенітету. Співвідношення понять «державний суверенітет», «народний суверенітет» і «національний суверенітет».

5. Соціальна сутність держави. Класові та загальносоціальні моменти в соціальній сутності держави.

6. Соціальне призначення держави.

Тема 4. Історична типологія держав (2 год.)

Ключові слова: типологія держав, формаційний підхід, цивілізаційний підхід, рабовласницька держава, феодальна держава, буржуазна держава, соціалістична держава, сучасна держава.

Питання для обговорення:

1. Типологія держав: поняття, критерії, підходи.

2. Загальна характеристика сучасних підходів до історичної типології держав.

3. Формаційний підхід до історичної типології держав.

4. Цивілізаційний підхід до історичної типології держав.

5. Поняття історичного типу держави та його історичні різновиди.

6. Рабовласницька держава.

7. Феодальна держава.

8. Буржуазна держава.

9. Соціалістична держава.

10. Сучасна держава: загальна характеристика. Перехідний тип держави.

Тема 5. Форма держави (4 год.)

Ключові слова: форма держави, форма державного правління, монархія, республіка, форма державного устрою, унітарна держава, федерація, конфедерація, імперія, унія, форма державного режиму, демократичний державний режим, тоталітарний державний режим, авторитарний державний режим, форма держави в Україні.

Питання для обговорення:

Заняття 1

1. Поняття та елементи форми держави. Форма держави як набір основних параметрів, що характеризують державу.

2. Загальна характеристика форм державного правління.

3. Поняття, ознаки, види монархії. Еволюція монархічної форми державного правління. Історичні різновиди монархій. Види сучасних монархій.

4. Абсолютна (необмежена) та деспотична монархія.

5. Конституційна (обмежена) монархія. Дуалістична монархія. Парламентська монархія.

6. Республіка: поняття, ознаки, види.

7. Сучасні різновиди республіки. Президентська республіка. Парламентська республіка. Змішані республіки.

Заняття 2

8. Загальна характеристика форми державного устрою. Класифікація форм державного устрою.

9. Унітарна держава: поняття, ознаки і види.

10. Федерація: поняття та ознаки.

11. Конфедерація: поняття та ознаки.

12. Імперія та унія як історичні різновиди форм державного устрою.

13. Поняття державного режиму. Класифікація державних режимів.

14. Демократичний державний режим: поняття, ознаки, види. Ліберально-демократичний державний режим: поняття, ознаки, види. Консервативно-демократичний державний режим: поняття, ознаки, види. Радикально-демократичний державний режим: поняття, ознаки, види.

15. Поняття, ознаки та види недемократичних режимів. Тоталітарний державний режим: поняття, ознаки, види. Авторитарний державний режим: поняття, ознаки, види. Історичні різновиди державного режиму.

16. Сучасний стан та проблеми форми держави в Україні.

Тема 6. Функції держави (2 год.)

Ключові слова: функції, функції соціальних інституцій, функції держави, внутрішні функції держави, політична функція, економічна функція, соціальна функція, культурна функція, зовнішні функції держави, функція оборони держави, функція міжнародного співробітництва, форми здійснення функцій держави, правові форми здійснення функцій держави, організаційні форми здійснення функцій держави, методи здійснення функцій держави.

Питання для обговорення:

1. Поняття та зміст функцій держави. Еволюція функцій держави.

2. Взаємозв'язок між сутністю держави та її функціями. Фактори, що визначають напрямки діяльності держави та зміст її функцій.

3. Класифікація функцій держави.

4. Поняття та загальна характеристика внутрішніх функцій сучасної держави. Політична, економічна, соціальна, культурна, фінансова, екологічна, правоохоронна та інші внутрішні функції держави.

5. Поняття та загальна характеристика зовнішніх функцій сучасної держави. Функції оборони держави, підтримання світового порядку, міжнародного співробітництва та інтеграції у світову економіку як основні зовнішні функції держави.

6. Поняття та ознаки форм здійснення функцій держави.

7. Поняття та різновиди правових форм здійснення функцій держави.

8. Поняття та різновиди організаційних форм здійснення функцій держави.

9. Методи здійснення функцій держави.

Тема 7. Механізм та апарат держави (2 год.)

Ключові слова: механізм держави, структура механізму держави, апарат держави, структура апарату держави, державний орган, державний орган законодавчої влади, державний орган виконавчої влади, державний орган судової влади, правоохоронний орган, орган місцевого самоврядування.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки та структура механізму держави.

2. Поняття, юридична природа і призначення державного апарату.

3. Співвідношення понять «механізм держави» та «апарат держави».

4. Структура державного апарату.

5. Принципи організації та діяльності державного апарату.

6. Поняття та ознаки органу держави.

7. Класифікація органів держави.
8. Особливості державного апарату України.
9. Система державних органів України.
10. Сучасний стан та перспективи розвитку державного апарату України.

Тема 8. Держава і громадянське суспільство (2 год.)

Ключові слова: суспільство, громадянське суспільство, держава, структура суспільства, структура громадянського суспільства, ідея громадянського суспільства, концепція громадянського суспільства, фактори становлення громадянського суспільства, громадянське суспільство в демократичній державі, громадянське суспільство в тоталітарній державі, громадянське суспільство в авторитарній державі.

Питання для обговорення:

1. Історичні передумови становлення громадянського суспільства.
2. Формування та розвиток ідеї та концепції громадянського суспільства. Фактори становлення громадянського суспільства.
3. Поняття, структура і суть громадянського суспільства.
4. Співвідношення держави і громадянського суспільства.
5. Взаємозв'язок і взаємодія демократичної

держави і громадянського суспільства.

6. Взаємозв'язок і взаємодія авторитарної держави і громадянського суспільства.

7. Громадянське суспільство і тоталітарна держава.

8. Стан та перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні.

Тема 9. Держава у політичній системі суспільства (2 год.)

Ключові слова: суспільство, сфери суспільного життя, політика, співвідношення права і політики, політична система суспільства, структура політичної системи суспільства, типи політичної системи суспільства, функції політичної системи суспільства, держава як елемент політичної системи суспільства, об'єднання громадян, політичні партії, громадські організації.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки і структура політичної системи суспільства.

2. Типи та функції політичної системи суспільства.

3. Загальні закономірності розвитку політичної системи суспільства.

4. Місце і роль держави в політичній системі суспільства.

5. Основні напрямки удосконалення політичної системи України.

6. Місце і роль об'єднань громадян (політичних партій та громадських організацій) в політичній системі України.

Тема 10. Держава і особа. Правовий статус особи (2 год.)

Ключові слова: людина, особа, індивід, громадянин, правовий статус особи, права особи, свободи особи, обов'язки особи, гарантії правового статусу особи, взаємодія держави і особи.

Питання для обговорення:

1. Держава і особа. Співвідношення понять «людина», «особа», «громадянин». Правовий зв'язок особи та держави.

2. Правовий статус особи. Поняття, зміст і принципи правового статусу особи.

3. Правовий статус і фактичне становище особи. Структура правового статусу особи.

4. Поняття та система прав і свобод особи. Класифікація прав і свобод людини і громадянина.

5. Історичний розвиток прав і свобод людини і громадянина. Міжнародно-правове регулювання прав людини в суспільстві.

6. Поняття та ознаки обов'язків людини і громадянина.

7. Класифікація обов'язків людини і громадянина.

8. Поняття, ознаки та види гарантій прав і свобод людини і громадянина.

9. Національні та міжнародно-правові гарантії правового статусу особи.

Тема 11. Правова держава (2 год.)

Ключові слова: правова держава, концепція правової держави, ліберальна модель правової держави, соціальна модель правової держави, соціалістична модель правової держави, соціальна держава, співвідношення правової і соціальної держави, співвідношення правової держави і громадянського суспільства, перспективи розвитку правової держави.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика концепції правової держави. Поняття, суть і значення концепції правової держави.

2. Основні етапи розвитку ідеї та концепції правової держави

3. Ліберальна, соціальна і соціалістична моделі правової держави.

4. Поняття та суть правової держави.

5. Основні ознаки та принципи правової держави.

6. Співвідношення понять «правова держава» та «соціальна держава».

7. Правова держава і громадянське суспільство.

8. Напрямки формування правової держави в Україні.

Тема 12. Походження та історичний розвиток права (2 год.)

Ключові слова: право, генезис права, причини виникнення права, умови виникнення права, етапи розвитку права, первісне право, раннє звичаєве право, теорії (концепції) виникнення права.

Питання для обговорення:

1. Основні причини та умови виникнення права. Відносна самостійність історичного процесу виникнення і розвитку права та його етапи.

2. Первісне право та його форми. Звичаї, традиції і табу як регулятори поведінки в первісному суспільстві. Трансформація соціальних регуляторів поведінки первісного суспільства в право.

3. Ознаки, що відрізняють норми права від правил поведінки в первісному суспільстві.

4. Раннє звичаєве право як активний фактор державогенезу.

5. Роль держави у процесі становлення і розвитку права.

6. Співвідношення права, закону та державного примусу.

7. Основні юридичні джерела формування права у різних народів світу.

8. Шляхи виникнення права. Теорії (концепції) виникнення права.

**Тема 13. Генеза, поняття, сутність,
цінність та загальна функціональність права
(4год.)**

Ключові слова: право, праворозуміння, типи праворозуміння, теорія природного права, юридичний позитивізм, нормативізм, соціологічне праворозуміння, психологічна концепція права, історична школа права, марксистська теорія права, інтегративне праворозуміння, сутність права, функції права, загально-соціальні функції права, спеціальні (спеціально-юридичні) функції права, взаємодія права та держави, співвідношення права та економіки, співвідношення права та політики.

Питання для обговорення:

Заняття 1

1. Поняття та типи праворозуміння. Загальна характеристика основних теорій права та підходів до праворозуміння. Причини різноманітності підходів до праворозуміння.

2. Юснатуралізм (природно-правовий напрям) та багатоваріантність концепцій природного права.

3. Юридичний позитивізм.

4. Нормативістська теорія права.

5. Соціологічне праворозуміння та його різновиди.

6. Психологічна концепція права.

7. Історична школа права.

8. Марксистська теорія права.

9. Проблема створення універсального поняття права та інтегративний підхід до праворозуміння.

Заняття 2

10. Поняття та сутнісні ознаки права. Поняття та ознаки позитивного права. Сутність права.

11. Регулятивний і ціннісний аспекти права. Цінність права та її виміри. Характеристика основних аспектів цінності права (право та справедливість; право та рівність; право та свобода; право та порядок; право та відповідальність).

12. Поняття та ознаки функцій права. Класифікація функцій права.

13. Загально-соціальні функції права.

14. Основні спеціальні (спеціально-юридичні) функції права. Регулятивна функція права. Охоронна функція права. Неосновні спеціально-юридичні функції права.

15. Взаємозв'язок і взаємодія права та держави. Сфери та способи впливу держави на право. Способи впливу права на державу.

16. Право та економіка: основні аспекти співвідношення.

17. Співвідношення права та політики.

18. Відносна самостійність сучасного права.

II семестр

Тема 14. Право в системі соціальних норм (2 год.)

Ключові слова: нормативне регулювання, технічні норми, соціальні норми, звичаї, традиції, релігійні норми, норми моралі, політичні норми, корпоративні норми, норми права.

Питання для обговорення:

1. Поняття та елементи нормативного регулювання.

2. Співвідношення технічних і соціальних норм у регулюванні суспільних відносин. Класифікація соціальних норм.

3. Звичаї і традиції як регулятори поведінки в первісному суспільстві.

4. Норми моралі у системі соціальних норм.

5. Політичні норми у системі соціальних регуляторів.

6. Корпоративні норми як різновид соціальних норм.

7. Шляхи виникнення права. Форми існування права в первісних державах.

8. Взаємозв'язок права та моралі у регулюванні суспільних відносин.

Тема 15. Норми права (2 год.)

Ключові слова: норма права, класифікація правових норм, регулятивні норми, охоронні норми, норми матеріального права, норми процесуального права, гіпотеза, диспозиція, санкція, стаття нормативно-правового акта.

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки норми права.
2. Класифікація норм права.
3. Структура норми права: поняття та елементи.
4. Поняття, ознаки та класифікація гіпотези правової норми.
5. Поняття, ознаки та класифікація диспозиції правової норми.
6. Поняття, ознаки та класифікація санкції правової норми.
7. Співвідношення норми права та статті нормативно-правового акта.

Тема 16. Система права (2 год.)

Ключові слова: система права, структура права, елементи системи права, галузь права, підгалузь права, інститут права, законодавство, система законодавства.

Питання для обговорення:

1 Поняття системи права, її структурні елементи.

2 Предмет і метод правового регулювання (критерії галузевого поділу).

3 Поняття, ознаки та класифікація галузей права.

4 Поняття, ознаки та види підгалузей права.

5. Поняття, ознаки та класифікація інститутів права.

6. Система законодавства, її співвідношення із системою права.

Тема 17. Джерела (форми) права.

Нормативно-правові акти. Дія нормативно-правових актів в часі, просторі і за колом осіб
(4 год.)

Ключові слова: джерело (форма) права, правовий звичай, правовий прецедент, нормативно-правовий договір, нормативно-правовий акт, правова доктрина, правові ідеї, закон, підзаконний нормативно-правовий акт, дія нормативно-правових актів.

Питання для обговорення:

Заняття 1 (2 год.)

1. Поняття та ознаки форми (джерела) права.

2. Види форм (джерел) права.

3. Форми права, що використовуються в Україні.

4. Правовий звичай як джерело права.

5. Поняття, ознаки та види правового прецеденту.

6. Поняття, ознаки та види нормативно-правового договору.

7. Альтернативні підходи до розуміння джерел (форм) права.

Заняття 2 (2 год.)

8. Поняття і ознаки нормативно-правового акту.

9. Види нормативно-правових актів. Нормативно-правові акти в Україні.

10. Закон: поняття, ознаки. Види законів.

11. Поняття, види і система підзаконних нормативно-правових актів державних органів України.

12. Основні положення, що визначають дію нормативно-правових актів в просторі.

13. Особливості дії нормативно-правових актів за колом осіб.

Тема 18. Правотворчість та правотворча діяльність (2 год.)

Ключові слова: правоутворення, правотворчість, правотворча діяльність, види правотворчості, стадії правотворчості,

нормотворчість, законотворча діяльність, законодавча техніка, правила законодавчої техніки, підзаконна правотворчість.

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки правотворчості.
Правотворча діяльність.

2. Принципи та функції правотворчості.

3. Види правотворчості.

4. Стадії правотворчості.

5. Поняття та ознаки нормотворчості.
Співвідношення правотворчості та нормотворчості.

6. Поняття та особливості законотворчості.
Суб'єкти законотворчої діяльності.

7. Стадії законотворчої діяльності.

8. Поняття і функції законодавчої техніки.
Структура законодавчої техніки.

9. Правила, прийоми і засоби законодавчої техніки.

10. Підзаконна правотворча та нормотворча діяльність в Україні: поняття та особливості.

Тема 19. Систематизація нормативно-правових актів (2 год.)

Ключові слова: систематизація законодавства, інкорпорація, кодифікація, консолідація, звід законів, облік законодавства.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки і мета систематизації нормативно-правових актів.

2. Загальна характеристика форм систематизації нормативно-правових актів.

3. Поняття, ознаки та види інкорпорації нормативно-правових актів.

4. Поняття, ознаки та види кодифікації нормативно-правових актів.

5. Відмінність між інкорпорацією та кодифікацією нормативно-правових актів.

6. Консолідація як форма систематизації нормативно-правових актів.

7. Звід законів як особлива систематизації нормативно-правових актів.

8. Облік нормативно-правових актів.

Тема 20. Правовідносини (2 год.)

Ключові слова: правовідносини, види правовідносин, структура правовідносин, суб'єкти правовідносин, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність, об'єкти правовідносин, зміст правовідносин, юридичні факти.

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки правовідносин. Співвідношення права, правових норм і правовідносин.

2. Класифікація правовідносин.

3. Структура правовідносин: суб'єкти, об'єкти, зміст.

4. Суб'єкти правовідносин: поняття та види.

5. Правоздатність, дієздатність і деліктоздатність суб'єктів правовідносин.

6. Об'єкти правовідносин: поняття та види.

7. Зміст правовідносин: юридичний і фактичний. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

8. Юридичні факти: поняття та класифікація.

9. Функції юридичних фактів. Проблеми вибору і кваліфікації юридичних фактів.

Тема 21. Правосвідомість і правова культура (2 год.)

Ключові слова: правосвідомість, види правосвідомості, суспільна правосвідомість, колективна правосвідомість, індивідуальна правосвідомість, правова ідеологія, правова психологія, правова культура, правова освіта, правове виховання, деформація правосвідомості, правовий нігілізм.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки та види правосвідомості.

2. Рівні правосвідомості. Правова психологія і правова ідеологія.

3. Співвідношення правосвідомості і права.

4. Поняття, характерні риси правової культури суспільства і людини.

5. Основні шляхи формування і вдосконалення правової культури.

6. Форми, методи та механізм правового виховання.

7. Деформації правосвідомості та їх різновиди.

8. Поняття, причини, форми прояву та заходи подолання правового нігілізму.

Тема 22. Правова поведінка (2 год.)

Ключові слова: правова поведінка, види правової поведінки, правомірна поведінка, маргінальна поведінка, конформістська поведінка, звичайна поведінка, соціально-активна (принципова) поведінка, протиправна поведінка, правопорушення, склад правопорушення, злочин, проступок.

Питання для обговорення:

1. Поняття, ознаки і види правової поведінки.

2. Поняття і ознаки правомірної поведінки.

3. Критерії класифікації правомірної поведінки.

4. Основні види правомірної поведінки: маргінальна, конформістська, звичайна, соціально-активна (принципова).

5. Поняття та ознаки правопорушення як протиправної поведінки.

6. Класифікація правопорушень. Злочини і проступки.

7. Причини і умови виникнення правопорушень. Шляхи їх подолання.

Тема 23. Юридична відповідальність (2 год.)

Ключові слова: відповідальність, юридична відповідальність, принципи юридичної відповідальності, функції юридичної відповідальності, конституційно-правова відповідальність, адміністративна відповідальність, цивільно-правова відповідальність, дисциплінарна відповідальність, матеріальна відповідальність, кримінальна відповідальність.

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки юридичної відповідальності.

2. Принципи та функції юридичної відповідальності.

3. Підстави юридичної відповідальності та звільнення від неї.

4. Стадії юридичної відповідальності.

5. Класифікація юридичної відповідальності.

6. Конституційно-правова відповідальність.

7. Адміністративна відповідальність.

8. Цивільно-правова відповідальність.

9. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність.

10. Особливості кримінальної відповідальності.

Тема 24. Тлумачення правових норм (2 год.)

Ключові слова: тлумачення, тлумачення (інтерпретація) правових норм, види тлумачення правових норм, способи тлумачення правових норм, акт тлумачення правової норми (інтерпретаційно-правовий акт), офіційне тлумачення правових норм.

Питання для обговорення:

1. Поняття і необхідність тлумачення правових норм.

2. Види тлумачення правових норм.

3. Роль Конституційного Суду України в тлумаченні норм Конституції України.

4. Способи тлумачення правових норм.

5. Інтерпретаційно-правові акти: поняття та ознаки.

6. Види інтерпретаційно-правових актів.

Тема 25. Реалізація правових норм.

Застосування правових норм (4 год.)

Ключові слова: реалізація, реалізація правових норм, форми реалізації правових норм, використання, виконання, дотримання (додержання), застосування правових норм,

правозастосовчий акт, прогалини у праві, аналогія права, аналогія закону.

Питання для обговорення:

Заняття 1 (2 год.)

1. Поняття та особливості реалізації правових норм.

2. Загальна характеристика основних форм реалізації правових норм.

3. Поняття та особливості використання правових норм.

4. Поняття та сутність виконання правових норм.

5. Поняття та загальна характеристика дотримання (додержання) правових норм.

6. Співвідношення реалізації правових норм і правомірної поведінки.

Заняття 2 (2 год.)

7. Поняття та необхідність застосування правових норм. Особливості застосування як окремої форми реалізації права

8. Основні вимоги правильного застосування правових норм.

9. Стадії застосування правових норм.

10. Правозастосовчі акти: поняття та види.

11. Відмінність від нормативно-правових та інтерпретаційно-правових актів.

12. Прогалини в праві: суть, причини, шляхи усунення.

13. Застосування правових норм у випадках прогалин в праві. Аналогія права і аналогія закону.

Тема 26. Законність і правопорядок (2 год.)

Ключові слова: законність, принципи законності, вимоги законності, гарантії законності, правопорядок, принципи правопорядку, функції правопорядку, дисципліна, державна дисципліна.

Питання для обговорення:

1. Поняття і загальна характеристика законності.
- 2 Основні принципи законності.
- 3 Вимоги законності та її гарантії.
- 4 Поняття та ознаки правопорядку. Види правопорядку.
- 5 Функції та принципи правопорядку.
- 6 Поняття та загальна характеристика державної дисципліни.

Тема 27. Правове регулювання та правовий вплив (2 год.)

Ключові слова: правовий вплив, правове регулювання, предмет правового регулювання, межі правового регулювання, види правового регулювання, методи правового регулювання, типи правового регулювання, стадії правового регулювання, механізм правового регулювання.

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки правового впливу.
2. Поняття та особливості правового регулювання.
3. Співвідношення правового впливу та правового регулювання.
4. Предмет і межі правового регулювання.
5. Види, методи, типи правового регулювання.
6. Стадії та механізм правового регулювання.

Тема 28. Правові сім'ї та правові системи сучасності (4 год.)

Ключові слова: порівняльне правознавство (юридична компаративістика), правова сім'я, правова система, система права, конвергенція правових систем, дивергенція правових систем, романо-германська правова сім'я, англосаксонська правова сім'я, правова сім'я релігійного права, іудейське право, канонічне право, мусульманське право, індуське право, правова сім'я традиційного права.

Питання для обговорення:

Заняття 1 (2 год.)

1. Порівняльне правознавство (юридична компаративістика) як наука і навчальна дисципліна: загальна характеристика.

2. Об'єкт, предмет та методологія порівняльного правознавства.

3. Структура юридичної компаративістики.

4. Поняття, ознаки та класифікація правових сімей сучасності.

5. Поняття та загальна характеристика правової системи.

6. Співвідношення понять «правова сім'я», «правова система» та «система права».

Заняття 2 (2 год.)

7. Поняття та загальна характеристика романо-германської правової сім'ї.

8. Особливості англосаксонської правової сім'ї (сім'ї загального права).

9. Поняття, сутність та особливості правової сім'ї релігійного права.

10. Загальна характеристика правової сім'ї традиційного права.

11. Явища конвергенції та дивергенції правових сімей та правових систем сучасності.

12. Тенденції розвитку правової системи України.

Перелік джерел, рекомендованих для опрацювання тем курсу

Базова література

1. Загальна теорія держави і права: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік та ін.]; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2010. – 583 с.

2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник / Харк. нац. ун-т внутр. справ. – 4-те вид., доповн. і переробл. – К.: Прав. єдність, 2014. – 524 с.

3. Зайчук О. В., Заєць А. П., Журавський В. С., Копиленко О. Л., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук (ред.), Н.М. Оніщенко (ред.). – 2-ге вид., переробл. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.

4. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави і права: Підручник. – Л.: Новий Світ-2000, 2005. – 583 с.

5. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Вид. 10-е, доповнене. – Л.: Край, 2008. – 220 с.

6. Теорія держави і права: Навч. посіб. / С. К. Бостан та ін. – К.: Академія, 2013. – 346 с.

7. Теорія держави і права: Підручник / [Петришин О. В. та ін.]; За ред. О. В. Петришина; Нац. ун-т «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». – Х.: Право, 2014. – 366 с.

Допоміжна література

1. Юридична енциклопедія / Ю. С. Шемшученко (відп. ред): В 6 т. – К.: „Українська енциклопедія” ім. М.П.Бажана, 1998-2004.

2. Тлумачний словник з теорії держави і права / К. Г. Волинка (авт.-упоряд.). – К.: Магістр-XXI сторіччя, 2006.

3. Великий енциклопедичний юридичний словник / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / Ю.С. Шемшученко (ред.). – К.: Юридична думка, 2007.

4. Тихомирова Л. В., Тихомиров М. Ю. Юридическая энциклопедия / М.Ю. Тихомиров (общ.ред.). – Изд. 5-е, доп. и перераб. – М.: Издание г-на Тихомирова М.Ю., 2007.

5. Теорія держави і права: термінол. слов. / М. П. Пихтін, В. В. Галунько, М. М. Новіков, М. М. Новікова, О. О. Онищук; Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т. – Херсон, 2011.

6. Методологічне значення і предмет загальної теорії права і держави / М.С. Кельман // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44. – С. 44-50.

7. Методологічні засади визначення

критеріїв типології держав / І. В. Богушова // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 51.

8. Форма держави і державна влада: взаємовплив та взаємозумовленість категорій / І.В. Шакірзянова // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – N 43. – С. 73-79.

9. Процес зміни форми правління в Україні: основні чинники і результати / П. В. Мироненко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 51.

10. Поняття та ознаки демократичної держави: теоретико-правовий аспект / В.В. Сенчук // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44.

11. Форми та принципи реалізації функцій держави: концептуально-аналітичний підхід / О.Г. Варич // Правова держава: Щорічник наук. пр. – 2008. – Вип. 19.

12. Функціональна особливість сучасної держави: захист прав, свобод та законних інтересів людини / Д.С. Комарницький // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – N 46.

13. Механізм держави та його структура / Н.П. Харченко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 41.

14. Поділ влади і конституційна основа взаємодії органу законодавчої влади і глави держави / Н. В. Пильгун // Держава і право. Юрид.

і політ. науки: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 50.

15. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та трансформації / В. М. Співак // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2010.

16. Громадянське суспільство: історія та сучасність: монографія / Т.В. Розова, О.С. Білоусов, Л.В. Вінокурова, С.В. Довгий, Я.О. Легеза, П.Г. Манжола, Ю.В. Опалько; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – О.: Юрид. л-ра, 2010.

17. Типологія об'єднань громадян: види чи організаційно-правові форми? / Н. В. Богашева // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 51.

18. До питання про захист прав і свобод людини в Україні, забезпечення її соціальних інтересів / В. Л. Згурська // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 51.

19. Права і свободи людини у контексті дії та дієвості права / Н.М. Оніщенко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. – 2009. – N 43.

20. Принципи правової держави та проблеми її побудови в Україні / О. В. Лаба // Правова держава: щорічник наук. пр. – 2009. – Вип. 20.

21. Поняття та ознаки демократичної держави: теоретико-правовий аспект / В.В. Сенчук // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44.

22. Загальні принципи права як сутнісні його характеристики / І.І. Балаклицький // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 45.

23. Роль права як загальносоціального феномена в розвитку сучасної держави / І.І. Балаклицький // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44.

24. Соціальні норми: сутнісні характеристики / А.В. Мохонько // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – N 46.

25. Відносно визначені норми права: поняття, структура, функції: монографія / Л. І. Заморська; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". – Чернівці: Технодрук, 2010.

26. Місце і роль доктрини у загальній системі джерел права / А.В. Гордимов // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – N 43.

27. Джерела права: проблеми теорії та методології: монографія / Н.М. Пархоменко; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К.: Юрид. думка, 2008.

28. Нормативно-правові акти делегованої правотворчості як джерело права / П.О. Гримасюк // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 45.

29. Деякі аспекти розуміння юридичних

конструкцій / О. В. Зінченко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 48.

30. Правоутворення: проблематика розуміння і розвитку / Т. О. Дідич // Правова держава: щорічник наук. пр. – 2009. – Вип. 20.

31. Юридична презумція, юридична преюдиція та юридична фікція: співвідношення понять / О. В. Павліченко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 50.

32. Система права та правова система: особливості взаємозв'язку та взаємовпливу / Ю.М. Риженко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 45.

33. Поняття та ознаки законодавства: проблеми, підходи, напрями вирішення / В.П. Мельник // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44.

34. Правова природа юридичного факту / В. В. Гордєєв // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 51.

35. Проблеми визначення правосуб'єктності у загальній теорії права / В.Л. Костюк // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44.

36. Класифікація тлумачення норм права / М. П. Молибога // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 50.

38. Особливості поняття, структури, змісту та форми інтерпретаційних актів / А. В. Зубенко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 51.

39. Відмежування аналогії закону від суміжних правових явищ / О.В. Колотова // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 45.

40. Особливості стадій правозастосування / Н.П. Костюк // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 44.

41. Правова поведінка як юридична категорія та явище правової дійсності / Т.Ю. Кирилюк // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – N 43.

42. Функції юридичної відповідальності в зв'язку із проблемою відповідальності держави перед собою / Н. М. Пархоменко // Правова держава: щорічник наук. пр. – 2009. – Вип. 20.

43. Правова культура: теоретичний аналіз та практичний вимір / В.В. Демічева // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 45.

44. Структура та види правового нігілізму / М.А. Бурдоносова // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – N 43.

45. Правова культура: теоретичний аналіз та практичний вимір / В.В. Демічева // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. –

Вип. 45.

46. Система права та правова система: особливості взаємозв'язку та взаємовпливу / Ю.М. Риженко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 45.

47. Щодо визначення поняття юридичної техніки і технології / Д. Г. Манько // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 50.

48. Поняття ефективності правового регулювання: теоретичні і методологічні аспекти аналізу / І. А. Іщенко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 50.

